

You have downloaded a document from

The Central and Eastern European Online Library

The joined archive of hundreds of Central-, East- and South-East-European publishers, research institutes, and various content providers

Source: Dijalog - Časopis za filozofiju i društvenu teoriju
 Dialogue - Journal for Philosophy and Social Theory

Location: Bosnia and Herzegovina

Author(s): Aida Hodžić-Abadžić

Title: OMER MUJADŽIĆ – PROTAGONIST I SVJEDOK 20. STOLJEĆA
 OMER MUJADŽIĆ – PROTAGONIST AND WITNESS OF THE 20TH CENTURY

Issue: 02/2004

Citation style: Aida Hodžić-Abadžić. "OMER MUJADŽIĆ – PROTAGONIST I SVJEDOK 20. STOLJEĆA".
Dijalog - Časopis za filozofiju i društvenu teoriju 02:179-185.
<https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=130767>

AIDA HODŽIĆ-ABADŽIĆ

OMER MUJADŽIĆ – PROTAGONIST I SVJEDOK 20. STOLJEĆA *

Značenje Omera Mujadžića na hrvatskoj likovnoj sceni treba sagledavati i u svjetlu činjenice njegova dugog slikarskog djelovanja koje je sezalo od ranih dvadesetih godina pa sve do posljednjeg desetljeća dvadesetog stoljeća. Naglašen je već značaj uloge koju je Mujadžić imao u dvadesetim i ranim tridesetim godinama, kada se veliki broj umjetnika hrvatske likovne scene izravno veže za strujanja tzv. *realizama dvadesetih* u Europi, za taj “*veliki i formativni period našeg modernog slikarstva*”.¹

Mujadžićev boravak u Parizu značajan je, također, i zato što je Mujadžić bio jedan od onih umjetnika koji su bili u prilici izravno i neposredno upijati dinamične poticaje pariške likovne scene dvadesetih godina (postkubističku maniru Andréa Lhotea, Picassov povratak krupnoj figuraciji, klasična načela Derainova ateliera itd.) i izravno ih prenositi na zagrebačku scenu. No, taj je boravak značajan prvenstveno poradi potvrđivanja i rane afirmacije hrvatskih umjetnika na međunarodnoj likovnoj sceni: sudjelovanjem na prestižnom pariškom salonu 1925. godine Mujadžić potvrđuje razinu svojih slikarskih mogućnosti i moćno razbija klišeje o inferiornosti “malih”, likovnih sredina.

Mujadžićevo vrlo zapaženo sudjelovanje na dva posljednja *Proljetna salona* (1927, 1928), značajna su utoliko jer su bila oblik organiziranog predstavljanja kretanja na domaćoj likovnoj sceni, kao i vrlo rano sudjelovanje na nekim od značajnih izložaba kojima se domaća umjetnost predstavljala na internacionalnom planu, potvrđuju njegovo mjesto u likovnim kretanjima prvih desetljeća dvadesetog stoljeća, u vrijeme kada se, nakon naše “prve generacije *moderne*” jasnije artikulirao moderan likovni izraz. U tom je periodu uloga Mujadžića nesporna i vrlo aktivna.

* Završno poglavlje rada “Omer Mujadžić - život i djelo”

¹ I. Reberski, *Realizmi dvadesetih godina i hrvatsko slikarstvo (magično-klasično-objektivno)*, Zagreb, IPU/ArTresor, 1997, str.7.

Nije, dakle, nimalo slučajno da je vrlo mlad imenovan za profesora zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti (1931.godine), s tek navršениh 27 godina.

I dok je tvrdnja o Mujadžićevoj aktivnoj i značajnoj ulozi u formiranju hrvatskog modernog likovnog izraza gotovo opće prihvaćena, isto se ne bi moglo ustvrditi za njegovo mjesto u suvremenom hrvatskom slikarstvu. Mujadžićevo stalno pristajanje uz figurativan izraz, uz nastojanje da se usvoje i primijene vrijednosti velikih uzora slikarske tradicije, činilo je da je bio i ostao “po strani” od dinamičnih promjena koje su se na hrvatskoj likovnoj sceni događale u poslijeratnom periodu.

No, ako Mujadžićev utjecaj na suvremena likovna kretanja nije izravno vidljiv, zasigurno nije zanemarljiva činjenica da je najveći dio suvremenih hrvatskih slikara školovan u njegovoj slikarskoj klasi, na zagrebačkoj Likovnoj akademiji. Spomenuli smo već neka od imena hrvatske “avangarde” koja nesumnjivo uvelike duguju profesoru Mujadžiću što ih je uveo u tajne slikarskog zanata. Mujadžić se, naime, klonio brzopletih improvizacija i pokušaja da se trikom sakrije nedostatak talenta ili slikarskog znanja. Upravo je problematici suvremene umjetnosti jedna takva disciplina bila nužna kako bi se likovnom tehnikom zaokružila,² dopunila pa i objasnila izvorna koncepcija. Samo oni suvremeni umjetnici koji su uistinu “ispekli zanat” mogli su uroniti u nepregledna prostranstva istraživanja, eksperimenta i negiranja, odnosno problematiziranja onoga što se uvriježeno naziva tradicionalnom umjetnošću.

Retrospektivnom izložbom Mujadžićeva opusa održanom u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu, u veljači/ožujku 2002. godine, nastojao se potaknuti jedan drugačiji pristup Mujadžićevu djelu.

Umjesto uvriježenog pristupa kroz prizmu “akademizma”, “tradicionalnog slikarstva”, pokušati Mujadžićev značaj u korpusu hrvatske moderne i suvremene umjetnosti sagledavati kroz tezu o

² Ovakvim svojim stavom, Mujadžić se izravno vezao na postulate svog učitelja Ljube Babića. Podsjetimo na Babićeve riječi iz 40-ih godina, iz njegova zadivljenog osvrta na Vélasquezovo slikarstvo, a koje je trebalo poslužiti kao paradigma visokih vrijednosti tradicionalnog slikarstva naspram, prema Babiću, nekih negativnih suvremenih tendencija: (...)*svako veliko slikarstvo uslovljuje tehnička vještina. Takovom se samo tehničkom vještinom može ostvariti savršena organska cjelina. Ta osnovna, jednostavna i gotovo banalna istina čini se da se zaboravlja u suvremenoj umjetnosti.*(...) *Današnja naša suvremena vizija stvarnosti i ona ponajbolja i ponajviše originalna nema više onu tehničku povezanost i uslovljenost, koju su imala prijašnja majstorska djela.* (...) *Obćenita je pojava da je u današnjici između vizije stvarnosti i tehničke realizacije puka provalija.*(...) Lj.Babić, *Zlatni vijek španjolskog slikarstva (prikazi i uspomene)*, knjiga IV, izd. A.Velzek, Zagreb, 1944, str. 131.

Mujadžićevom “*modernom propitivanju tradicije*”³. Dakle, priznati i prepoznati nesumnjivo oslanjanje na tradiciju, ali ne u smislu nekritičkog epigonstva već prvenstveno u pokušaju da se održi i primijeni vrijednost likovnog izraza kakav je njegovala tradicija u skladu sa suvremenijom likovnom poetikom.

Mujadžićev je slučaj istovremeno to zanimljiviji jer je riječ o dugom životnom i slikarskom vijeku. Podsjetimo da je Akademiju završio 1924.godine, a da je umro, aktivno radeći, uz štafelaj 1991.godine. Dakle, gotovo sedamdeset godina neprekinutog djelovanja, podučavanja, izlaganja.

Potom, fascinira i dosljednost njegova umjetničkog uvjerenja. Bez obzira na sve promjene koje su se dogodile na hrvatskoj likovnoj sceni, od pedesetih godina naovamo, on ostaje vjeran jednom izabranom likovnom iskazu. I dok bi se u ponešto brzopletom zaključku moglo reći da je možda riječ o nedostatku kreativnosti, hrabrosti ili vještine, možda bi, upravo suprotno, u tome trebalo prepoznati iznimnu hrabrost i odgovornost. Jer, stvarati isključivo prema vlastitom, unutarnjem glasu, imperativu svog osobnog slikarskog uvjerenja, neovisno o modi ili u dosluhu s onim što je u određenom trenutku “konjunktorno”, čin je koji zaslužuje poštovanje.

Težnja sintezi, redukciji kako na tematskom, tako i na izvedbenom planu, bila je posve logično zaokruženje Mujadžićeva opusa. Zatvarajući se gotovo u monokromiju, slikajući u plavim, ljubičastim, sivim tonovima u posljednjih desetak godina djelovanja, i to gotovo jednu temu, raščlanjenu na nekoliko motiva (interijer – u kojem borave slikar sam ili sa modelom, majka s djecom, obitelj za stolom ili oko ognjišta), Mujadžić, namjesto čestog šarenila i privida koje je nudila suvremena likovna scena, nastoji fokusirati i koncentrirati svoju pažnju na bitno i u suženom registru datosti naći još mnogo slikarskih izazova. A to je moglo samo školovano i osjetljivo oko. Uostalom, upravo neka od vodećih imena europske likovne scene još su početkom dvadesetog stoljeća činila isto.

³ Aida Abadžić Hodžić, *Omer Mujadžić – zapretna osjećajnost u temeljima hrvatskog modernog slikarstva*, tekst kataloga retrospektivne izložbe Omera Mujadžića, Umjetnički paviljon, Zagreb, 2002.
Osvrti na navedenu izložbu (novinske kritike isl.) uvršteni su u bibliografski dio magistarskog rada.

ZAPRETENOST MOTIVA DJETINJSTVA

– O UTJECAJU BOSANSKE DUHOVNOSTI U OPUSU OMERA MUJADŽIĆA

Već je u spomenutom katalogu kritičke retrospektive Omera Mujadžića naglašena važnost Mujadžićeva rodnog podneblja.⁴ Naime, iako Mujadžić već kao petnaestogodišnjak, nakon stečene srednjoškolske naobrazbe u Sarajevu dolazi u Zagreb, na tadašnju Kraljevsku višu školu za umjetnost i umjetni obrt (1918), tragovi duhovnosti njegova zavičaja trajno su ostali utisnuti u njegovu stvaralaštvu.

Ti su tragovi kod Mujadžića osjetni na dva nivoa: na planu izbora motiva i u slikarskom senzibilitetu.

Kada analiziramo Mujadžićev izbor motiva, već se vrlo rano susrećemo s naslovima *Muslimanka s vrčem*⁵, *Muslimanka kod veziva*⁶, *Vezilje*, *Bosanski interijer (Prvi koraci)*, *Muslimanke u interijeru*, *Hodža*⁷ i slično. Posve je, dakle, bila jasna veza s motivima tradicionalne, bosanske kulture. Uopće, lik žene zauzimao je dominantno mjesto u Mujadžićevu opusu i moguće korijene takvog promišljanja i osjećanja možda bi upravo trebalo tražiti u razmišljanju uloge koju žena ima u tradicionalnoj, muslimanskoj kući.

Pa čak i na kraju svog slikarskog opusa, kada Mujadžića bira motive, odnosno kada ih temeljito “filtrira”, tada preostaju samo oni u koje bi se gotovo mogao upisati sav njegov život: slikar pred štafelajom, majka, ognjište. Oni su poput stanovitih međašnih, uporišnih točaka njegove duhovne vertikale.

⁴ “Kako bi svako sagledavanje opusa jednog umjetnika van vremensko-prostornih odrednica bilo nepotpuno, pokušaj da se interpretira Mujadžićev opus upućuje nas na njegovo otkrivanje u svjetlu trajanja cijelog jednog stoljeća. Jednako zanimljivim čini se i pokušaj sagledavanja njegova djela uz uvažavanje mjesta podrijetla, utjecaja onog autohtonog u usporedbi sa životom i djelovanjem u drugoj sredini. Možda više nego prije, upravo trenutak koji živimo isprepliće važnost naizgled disparatnih pojmova, kao što su, s jedne strane težnja univerzalizaciji, globalizaciji vrijednosti, a s druge, ponovo snaženje ideje individualnoga, nacionalnoga, etnički i vjerski specifičnoga.”, A. Abadžić H., *Isto*, str. 10.

⁵ Ova je kompozicija u ulju bila izložena na izložbi jugoslavenske umjetnosti u Londonu 1930. godine (*Exhibition of Yugoslav sculpture and painting*, National Gallery, Millbank, 10.april-31 maj 1930, London)

⁶ Izloženo na *Izložbi zagrebačkih umjetnika* u Osijeku 1932/33.god.

⁷ Ovaj je crtež bio izložen na XXV. *Izložbi Proljetnog salona* 1927.god.

I izvan simboličkog značenja, ukazivali smo na moguće utjecaje koje je imala stalna prisutnost lika žene u toku Mujadžićeva najranijeg djetinjstva na njegov kasniji način osjećanja forme.⁸

Tragove svoje duhovnosti nosio je Mujadžić i u povučenosti i samozatajnosti svoje prirode, u iznimnoj rafiniranosti svog slikarskog senzibiliteta. Nije zato slučajno likovna kritika već u prvim osvrtima na njegove izložbe hvalila *“profinjenu lirsko-sentimentalnu inspiraciju”*.⁹

Ali, ono što je kod Mujadžića osobito značajno, a u tome i jest originalna vrijednost primjene motiva iz djetinjstva, što ti utjecaji nisu programatski ili nasilno izvedeni. Oni, u biti, čine potku, okosnicu njegova slikarskog osjećanja. Tako je kritika s pravom na jednom mjestu zamijetila kako se *“Mujadžić definirao zauvijek kao slikar Bosne, ali ne motivom minareta koje je u pozadini slike (misli se na sliku ‘Portret sestre’ – op. A.A.H.) nego izrazom – pokazao je da je slikar koji crta volumen svilom crteža i slika ga kadifom boje (...) (jer) Mujadžiću je Bosna prilika da njom naslika onu mirnu, dostojanstvenu, staloženu čovječnost kojom se bijeli vjekovno mramorje stećaka”*.¹⁰

Utjecaj sredine iz koje Mujadžić potječe, kritika je prepoznala i u nekim odrednicama i karakteristikama njegova stila: (...) *Mujadžić ima neku čistotu u posmatranju vanjskog svijeta, jednostavnost i iskrenost, profinjeno, filtrirano osjećanje za stvari koje prikazuje. Ta profinjenost često postaje mekoća u načinu umjetničkog oblikovanja, što se najbolje može zamijetiti u bojama Mujadžićevih platna. Svojim bojama ne govori glasno, kao Uzelac, Job, Bijelić i neki drugi, nego šapće, tiho i blago (...) Njegove boje donose uvijek jedan unutarnji, duhovni sklad; ne izazivaju velikih potresa (...)*.¹¹

Duhovnost Mujadžićeva podneblja nenametljivo je, ali bitno odredila njegov rad i stvaralaštvo. Jer, iako je *“Zagreb grad u kojem je Omer Mujadžić proveo najveći dio svog života, u kojem je ostvario svoj cjelokupni pedagoški vijek i u kojem je nastao najveći broj njegovih djela (...) sredina ključna za formiranje njegova stila (...) dio odgovora*

⁸ O ovom detaljnije vidjeti u poglavlju 2.8. (*Osnovne odrednice Mujadžićeva ranog stila na primjeru dva tematska ciklusa: akt i pejzaž*), gdje se Mujadžićev govor “velikih formi” pokušava sagledati i kroz mogući utjecaj pamćenja određenih oblika, odnosno repertoar njegove vizualne memorije (široki obrisi ženskog tijela prekrivenog dimijama).

⁹ Ivo Šrepel, *Izložba Omera Mujadžića u Salonu Ullrich*, “Jutarnji list”, 17.11.1933.

¹⁰ Matko Peić, *Gorak život, gordo stvaranje*, “Večernji list”, 28.10.1992, str.15.

¹¹ J.D.V., *Omer Mujadžić – naši umjetnici*, “Mladost”, 13/1934-35, 2, str. 38-41.

*na pitanje njegovih specifičnih slikarskih interesa, njegova artističkog rafinmana, štoviše duhovnosti, nalazi se i u Bosni”.*¹²

Otuda, zasigurno, i dominantno intimistička ugodajnost njegovih djela, prigušenost palete, osjećaj za dobar crtež. Zanimljiv je (a dosada i nedostatan obrađen fenomen) utjecaja kaligrafske i zanatske tradicije (obrade metala) na posebno istančano osjećanje izražajne moći linije kod velikog broja bosanskohercegovačkih umjetnika.

Mujadžić je, ipak, u potpunosti ugrađen u korpus hrvatskog slikarstva: kako činjenicom života u Zagrebu od svoje petnaeste godine, pa sve do smrti, kako pedagoškim djelovanjem na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu punih četrdeset i dvije godine, tako ponajviše i svojom aktivnom ulogom u njegovom likovnom životu, osobito u periodu između dva rata (dvadesetih i tridesetih godina).

Zanimljivo je da je od vrlo malog broja samostalnih izložaba, održanih za života (tek tri samostalne izložbe), Mujadžić dvije održao u Bosni: 1930. (s Ružičkom) u Salonu Skočajić u Sarajevu i 1978. u Galeriji portreta u Tuzli.

Upravo na ovoj posljednjoj izložbi, u jednom od osvrtu u kojem se pokušavalo preciznije situirati Mujadžićev opus unutar *“hrvatske odnosno jugoslavenske likovne stvarnosti”*, utvrđeno je kako bi bilo *“suvišno, možda i neuputno, Mujadžićev umjetnički sistem svrstavati u neke regionalne koordinate (jer je) zapravo na njegovim platnima prepoznatljiva ona atmosfera sredine iz koje je ponikao, sa svim elementima duhovne markantnosti tog podneblja”*.¹³

ZAKLJUČNE MISLI

Omer Mujadžić je slikar ugrađen u same temelje modernog slikarstva u Hrvatskoj, a koji je dao osobito značajan doprinos ovom slikarstvu u periodu između dva svjetska rata. Posrijedi je najizravnije uključivanje hrvatskog likovnog prostora u tada aktualne europske tendencije 20-ih i ranih 30-ih godina.

Mujadžićev doprinos zbivanjima na domaćoj likovnoj sceni u navedenom periodu znači istovremeno kako njegov najdinamičniji period istraživanja i stvaranja, tako i njegov najoriginalniji doprinos hrvatskom slikarstvu općenito.

¹² Aida Abadžić Hodžić, *Isto*, str. 10.

¹³ Ćazim Sarajlić, *Duhovna markantnost podneblja*, “Oslobođenje”, Sarajevo, 10.2.1979.

U toku sveukupnog svog stvaralaštva, uvijek okrenut tradiciji i uvjerenju da nema umjetnosti bez nasljeđa, njegov se opus danas uzdiže kao svojevrsno jamstvo očuvanja visokih standarda likovnog izražaja i nastojanja da se i u okvirima tradicionalnog likovnog izraza iznađe osoben i vlastit stil.

Po strani od dinamičnih kretanja koja su obilježila hrvatsku likovnu scenu u poslijeratnom periodu (od pedesetih godina naovamo), Mujadžić je godinama bio i mimo interesa likovne kritike i ozbiljnijih pokušaja intepretacije njegova opusa. Iako sudionikom svih većih tematskih i problematskih izložaba, Mujadžićev opus ostao je nedostatno istražen i valoriziran.

Ništa manje značajan segment njegova djelovanja značila je njegova pedagoška aktivnost u ulozi dugogodišnjeg profesora zagrebačke Akademije likovnih umjetnosti. S punom odgovornošću umjetnika pristupao je životu, činu stvaranja i radu sa studentima, čije je sazrijevanje nenametljivo pratio i usmjeravao.

U primjeru Omera Mujadžića dogodio se onaj potpuni i dragocjeni spoj življenja, mišljenja i djelovanja prema istome moralnom uvjerenju, a koji čini njegov opus jedinstvenim i prepoznatljivim.

OMER MUJADŽIĆ

– PROTAGONIST AND WITNESS OF THE 20TH CENTURY

ABSTRACT

The final chapter sums up the role and place of Omer Mujadžić in the history of the modern Croatian art scene, as a participant in Croatian modernism, but also of contemporary art trends. Here we have a painter who was active from the early 1920s to the last decade of the century, so that along with a consideration and appraisal of his work as a painter, it enables one track the trends and shifts of the Croatian art scene. Omer Mujadžić made a particularly significant contribution to modern Croatian painting between the two world wars, a time when Croatian art formed, at its most direct, part of the European trends of the 1920s and early 1930s. The distinctive feature of his style is its consistent striving to achieve a figurative, realistic mode of presentation, while respecting the example of traditional painters and achieving high standards in his metier and quality as a painter.